

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Факультет гуманітарної та економічної освіти

Кафедра психології

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до написання курсових робіт здобувачами
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія
денної та заочної форми навчання

Слов'янськ (Дніпро) – 2023 р.

УДК 378.016:001.8:159.9 (072)

М 54

Методичні вказівки до написання курсових робіт здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія денної та заочної форми навчання / укладачі: Степаненко Л.В., Логвінова Д.В., Мелоян А.Е., Дейниченко Л.М., Погрібна А.О. – Слов'янськ (Дніпро): ДВНЗ ДДПУ, 2023. 48 с.

Укладачі:

Степаненко Л.В., кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології; **Логвінова Д.В.**, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології; **Мелоян А.Е.**, в.о. завідувачка кафедри психології, кандидат психологічних наук, професор; **Дейниченко Л.М.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології; **Погрібна А.О.**, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології.

Рецензенти:

Мамічева О. В., доктор психологічних наук, професор, декан факультету спеціальної освіти ДВНЗ ДДПУ;

Резнікова О.А., кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології Міжнародного гуманітарного університету МГУ м. Одеса.

Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні:
кафедри психології (протокол № 8 від 13 березня 2023 р.);
вченої ради ДДПУ (протокол № 7 від 21 березня 2023 р.).

Методичні вказівки щодо написання курсових робіт здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія денної та заочної форми навчання складено у відповідності до основних державних стандартів

ЗМІСТ

Вступ.....	5
I. Загальні положення.....	6
II. Постановка проблеми, пошук джерельної бази та вивчення наукових надбань.....	9
III. Вибір та затвердження теми. Складання календарного плану виконання кваліфікаційної роботи.....	11
IV. Визначення актуальності теми, її наукового та практичного значення.....	15
V. Визначення об'єкта та предмета дослідження.....	17
VI. Визначення мети роботи. Формулювання гіпотези.....	19
VII. Визначення завдання та методи дослідження.....	22
VIII. Організація та проведення експериментального дослідження.....	24
1. Опис вибірки досліджуваних.....	24
2. Вибір методів дослідження.....	26
3. Опис результатів дослідження.....	27
4. Написання висновків.....	29
IX. Структура курсової роботи.....	30
1. Титульний аркуш.....	30
2. Зміст курсової роботи.....	30
3. Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за потреби).....	31
4. Вступ до курсової роботи.....	31
5. Основна частина.....	22
6. Загальні висновки.....	34
7. Список використаних джерел та літератури.....	34
8. Додатки.....	34
X. Оформлення курсової роботи.....	35
XI. Підготовка до захисту курсової роботи.....	41
XII. Підготовка презентації до захисту курсової роботи.....	43

XIII. захист курсової роботи.....	45
XIV. Типові помилки при написанні та оформленні курсвої роботи.....	48
ДОДАТКИ.....	49

ВСТУП

Навчально-дослідницька робота здобувачів психологічних спеціальностей – це обов'язковий етап підготовки фахівця, який передбачений навчальним планом спеціальності. Професійна підготовка спрямована на те, щоб підготувати психолога-дослідника нової генерації, якому притаманні високий динамізм та культ пошуку. Крім того, у процесі навчально-дослідницької роботи здобувачі повинні набути вмінь користуватися науковою, довідниковою, методичною літературою, методами інформаційного пошуку та навичками комп'ютерної обробки даних.

Основним завданням при організації науково-дослідної роботи здобувачів в умовах університетської освіти є не тільки залучення їх до наукового підходу оцінки психічних явищ, творчості наукового пошуку, але й набуття знань, умінь та навичок в організації наукових досліджень та в оформленні отриманих результатів.

Мета курсової (наукової) роботи носить поліфункціональний характер методологічного критерію необхідності та достатності здійснюваної наукової, теоретичної та емпіричної дії; правильності вибору об'єкта та предмета дослідження, адекватності постановки завдань дослідження, а також практичного використання його результатів.

Методичні вказівки щодо написання курсових робіт здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія денної та заочної форми навчання містять основні вимоги, які висуваються до змісту та оформлення курсової роботи та технології організації психологічного дослідження.

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Курсова робота є обов'язковою складовою частиною процесу науково-методичної й професійної підготовки здобувачів. Це форма самостійної творчої роботи. Курсова робота перевіряє не лише теоретичну і практичну підготовку майбутнього фахівця, але і його вміння працювати з літературою, досліджувати, аналізувати, систематизувати, узагальнювати педагогічний та науковий досвід, вести науково-педагогічні дослідження під керівництвом викладача.

Курсова робота виявляє здатність здобувачів до самостійного осмислення проблеми; формує початкові вміння організовувати і проводити науковий експеримент, чітко й логічно викладати власну думку; перевіряє рівень володіння сучасними методами навчання, здатність застосовувати здобуті теоретичні знання на практиці, а також уміння формулювати висновки, рекомендації, оформляти результати.

Основними цілями виконання і захисту курсових робіт є:

- поглиблення, систематизація і інтеграція теоретичних знань і практичних навичок з спеціальності вищої професійної освіти;
- розвиток уміння критично оцінювати і узагальнювати теоретичні положення;
- застосування отриманих знань при вирішенні прикладних задач із спеціальності 053 Психологія;
- стимулювання навичок самостійної аналітичної роботи;
- оволодіння сучасними методами наукового дослідження;
- з'ясування рівня підготовленості здобувачів до практичної діяльності в сучасних умовах;
- презентація навичок прилюдній дискусії і захисту наукових ідей, пропозицій і рекомендацій.

Тематика курсових робіт має відповідати завданням психологічних дисциплін і тісно пов'язуватися з практичними потребами конкретного фаху. Наприклад, на **3 курсі** здобувачі пишуть курсові роботи з психології, використовуючи знання із вивчених на 1 та 2 курсах дисциплінах: ***загальної, вікової, експериментальної та соціальної психології***. На **4 курсі** – використовуючи знання з ***педагогічної психології, патопсихології, юридичної психології та психології особистості***.

Курсова робота має бути виконана за єдиною системою і єдиними правилами оформлення графічних, текстових і програмних документів відповідно до вимог, що містяться в:

- Рекомендаціях ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Наказ

міністерства освіти та науки України № 40 від 12.01.2017 р.

- Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. (зі змінами від 2017 р., опубл. «Поправки, внесені в Національний нормативний документ ДСТУ 8302:2015»).

- Міжнародного стандарту ISO/TR 15489-2:2001 Information and documentation – Records management – Part 2: Guidelines (Інформація та документація. Керування документаційними процесами. Частина 2. Настанови) з окремими технічними змінами.

- Положення «Про написання та оформлення курсових робіт Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» наказ № 463 від 28.08.2020 р.

До курсових робіт висуваються такі **основні вимоги**:

- визначення актуальності теми, відповідність її сучасному стану певної галузі науки та перспективам розвитку;
- вивчення та критичний аналіз монографічних і періодичних видань з теми;
- вивчення та характеристика досліджуваної проблеми, її сучасного стану та найновіших досліджень у відповідній галузі психології;
- чітка характеристика предмета, мети і методів дослідження, опис та аналіз проведених автором досліджень;
- статистична обробка та якісний аналіз результатів, їх інтерпретація, висновки, практичні рекомендації.

Основні етапи підготовки та виконання курсової роботи:

- постановка проблеми, пошук джерельної бази та вивчення наукових надбань;
- вибір, формулювання та затвердження теми;
- визначення мети та завдань дослідження, складання поетапного плану виконання курсової роботи;
- опрацювання наукової літератури та систематизація джерельної бази;
- збір емпіричного фактичного матеріалу для дослідження (під час практики);
- обробка матеріалу із застосуванням сучасних методів аналізу;
- написання попереднього варіанту тексту та подання на редагування науковому керівникові;
- усунення недоліків, доопрацювання та оформлення остаточного варіанту курсової роботи;
- подання курсової роботи на кафедру;
- публічний захист курсової роботи перед комісією.

Назва курсової роботи має бути стислою, відповідати освітній і науковій галузям та сутності порушеної проблеми.

Метою курсової роботи є теоретичне обґрунтування актуальності наукової проблеми, визначеної у межах галузі майбутньої професійної діяльності; проведення емпіричних досліджень; розробка пропозицій та рекомендацій щодо їх упровадження.

Завдання курсової роботи полягають у комплексному дослідженні об'єкту і предмету, науковому обґрунтуванні отриманих результатів та їх практичного значення для використання в обраній галузі майбутньої професійної діяльності.

Практична підготовка курсової роботи проводиться у вигляді наукових досліджень в умовах професійної діяльності під організаційно-методичним керівництвом викладача університету під час виробничої практики.

Зміст курсової роботи передбачає критичний аналіз літературних джерел та їх узагальнення, опис досліджених фактів, явищ і закономірностей та одержаних результатів. Висновки ґрунтуються на основі власних досліджень.

Результати наукових досліджень викладаються логічно та аргументовано. При цьому слід уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології. Курсова робота може містити знаковий апарат (формули, графіки, діаграми, схеми, таблиці тощо).

До захисту курсової роботи допускаються здобувачі, які здали роботу на перевірку, виконали вказівки наукового керівника щодо можливих помилок в своїй роботі та отримали дозвіл на її захист. У процесі захисту здобувач повинен показати володіння теоретичним матеріалом, представленим в роботі, правильно застосувати методики, проінтерпретувати емпіричний матеріал, обґрунтувати висновки роботи.

II. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ, ПОШУК ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ ТА ВИВЧЕННЯ НАУКОВИХ НАДБАНЬ

Постановка проблеми – початок будь-якого дослідження, на відміну від життєвого, наукова проблема формулюється в термінах певної наукової галузі. Вона повинна бути *операціоналізованою*, тобто вказувати область засобів і методів свого рішення. «Чи є відмінності в психологічному захисті людини, ситуативно детермінованими або залежать від особистісних властивостей особистості?» – Це проблема, яка сформульована в термінах загальної психології і може бути вирішена певними методами.

Формулюючи проблему, ми звужуємо діапазон пошуку її можливих рішень і в неявному вигляді визначаємо тему та висуваємо гіпотезу дослідження. На наступному етапі відбувається аналіз доступної інформації з досліджуваної проблеми.

Пошук джерельної бази та вивчення наукових надбань

Після первинної постановки проблеми настає етап роботи з науковою літературою. Дослідник повинен ознайомитися з експериментальними даними, отриманими іншими психологами, і спробами пояснення причин явища, що його зацікавило. Також предметом аналізу повинні стати методи й методики, які застосовувалися раніше для вирішення цієї або аналогічної проблеми.

Первинна робота починається з пошуку визначень базових понять, які містяться в психологічних словниках, а також в словниках та енциклопедіях суміжних дисциплін. Там же є і посилання на основні публікації з проблеми. Наступний крок – складання бібліографії за тематикою дослідження за допомогою бібліографічних систематичних каталогів.

Варто продумати порядок пошуку та укласти картотеку (чи список) наукової літератури та джерел за проблемою. Необхідно переглянути всі види джерел, зміст яких пов'язаний з проблематикою дослідження. Вивчення теми найдоцільніше розпочинати з ознайомлення з інформаційними виданнями, мета яких надати оперативну інформацію про публікації, стисло передати їхній зміст. Випуском інформаційних видань займаються інститути, центри і служби науково-технічної інформації (НТІ), що охоплюють усі галузі народного господарства.

У зв'язку з розвитком науково-дослідних робіт і необхідністю детально аналізувати літературу попередніх років, щоразу більшого значення для дослідників набуває бібліографія, представлена значним переліком посібників. Серед них – тематичні покажчики й огляди, списки літератури в книжках та наукових статтях, каталоги галузевих науково-технічних

видавництв тощо. Наприклад, збірники праць відомих психологів, статті в психологічних журналах («Практична психологія та соціальна робота», «Обдарована дитина», «Психологія і суспільство» тощо), психологічних газетах («Психологічна газета», «Психолог» тощо).

Вивчення літератури за обраною проблемою потрібно починати з основних робіт, щоб одержати загальне уявлення про основні питання, а потім уже вести пошук нового матеріалу. Вивчення наукових публікацій бажано проводити поетапно: загальне ознайомлення з роботою в цілому відповідно до її змісту; швидкий перегляд усього змісту; читання в порядку послідовності розташування матеріалу; вибіркоче читання певної частини роботи; виписування найважливіших матеріалів; включення уривків та цитат з тексту до майбутньої курсової роботи.

Найкращим варіантом для відправної точки у роботі з літературою може стати 1-2 монографії та 2-3 статті, які стосуються вирішення обраної проблеми. Пошук у мережі Інтернет за допомогою пошукових систем та у бібліотеках дає змогу отримати найновішу інформацію про стан вивченості проблеми та про головні останні напрямки сучасних досліджень. При здійсненні пошуку необхідної інформації в Internet слід скористатися каталогами Internet-ресурсів, що містять вже згруповану інформацію у вигляді посилань на Web-сервери. Прикладами таких англійських каталогів є www.yahoo.com, www.altavista.com, www.google.com, українських – www.meta-ukraine.com. Чимало літератури є на психологічних сайтах.

Не можна вдаватися до цілковитого запозичення матеріалу, варто обміркувати віднайдену інформацію, а вже потім використовувати. Цей процес триває впродовж усієї роботи над темою, тоді власні думки, що виникли під час опрацювання робіт попередників, стануть підґрунтям для здобуття нового знання. Критерієм оцінки прочитаного є можливість його практичного використання у власному дослідженні. При роботі з науковими публікаціями та джерелами потрібно ретельно стежити за правильністю оформлення посилань.

Аналіз наукової літератури та джерел з проблеми повинен бути не описовим і констатуючим, а критичним, орієнтованим на попередній досвід та з'ясування невирішених питань, пошук оригінальних шляхів розв'язання проблеми, тобто має презентувати позицію здобувача як автора стосовно позиції інших дослідників. Згідно з чинними вимогами щодо запобігання плагіату обов'язковими є посилання на будь-яке використання джерел. Список основних видань, повнотекстові бази даних, перелік та координати провідних бібліотек України представлено відповідно у додатках А, Б. Перелік пошукових серверів в Інтернеті представлено у додатку В.

III. ВИБІР ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТЕМИ. СКЛАДАННЯ КАЛЕНДАРНОГО ПЛАНУ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Вибір теми – це один із ключових моментів у підготовки наукової роботи. Вибір теми є результатом вивчення стану вже існуючих у психології надбань, тому конкретизація теми дослідження відбувається на тлі вивчення історії проблеми та напрацювань провідних вчених.

При виборі теми курсової роботи здобувач повинен чітко усвідомлювати, у чому полягають: мета, конкретні завдання дослідження, актуальність теми, що значно полегшує оцінку можливостей проведення дослідження та остаточний вибір теми. Також цей вибір повинен враховувати подальшу перспективу у дослідженні обраної проблематики.

Вдало обрана тема – це основа для досягнення позитивного кінцевого результату, тому підходити до цього питання слід з особливою ретельністю.

У процесі роботи над вибором теми курсової роботи здобувачам пропонується викладачами випускової кафедри орієнтовний перелік напрямків психологічних досліджень. Необхідно звернути увагу, що в переліку пропонуються лише напрями робіт, а конкретна тема визначається за погодженням з науковим керівником. Бажано, щоб обрана тема викликала зацікавленість у автора, співпадала з його навчальними та науковими інтересами. У процесі консультування до формулювання теми можуть бути внесені корективи, уточнення – відповідно до пропозицій здобувача. Складаючи тематику курсових робіт, викладачі враховують наявність елементів невизначеності, яку здобувачі повинні подолати самостійно, отримуючи необхідні додаткові знання з рекомендованої літератури.

Вибір теми курсової роботи може стати стимулом вмотивованості здобувача до самостійної роботи. На активність наукової діяльності здобувача вибір теми дослідження може вплинути, якщо:

- тема є логічним продовженням того, над чим здобувач працював протягом останніх років;

- тема, пов'язана з майбутньою професійною діяльністю, у якій здобувач бачить себе фахівцем;

- тема є оперативним інтелектуальним реагуванням на суперечливі проблеми сучасності, які ще не знайшли належного наукового вирішення;

- простежується зв'язок обраної теми із дослідницькою проблематикою кафедри чи науковими розробками конкретного викладача, з яким здобувач бажає співпрацювати.

Маючи зазначену теоретико-практичну базу, можна вибір теми

проводити наступним чином у декілька етапів:

- на підставі аналізу протиріч, які виявленні у напрямі потенційного дослідження, формується проблема, ключові питання та очікувані результати;
- виявляються складові компоненти вибраної теми, тобто розробляється структура проблеми;
- визначається актуальність проблеми, її цінність на сучасному етапі розвитку науки.

З вищевикладеного, можна зробити висновок, що тема курсової роботи повинна бути актуальною, відповідати стану та перспективам розвитку психології, бути спрямованою на вирішення конкретних завдань, що стоять перед психологічною практикою. Тобто, в якості теми курсової роботи обирається конкретно проблема, яка має місце у реальній практиці тих установ, організацій, підприємств, куди здобувач направляється на виробничу практику.

Надамо деякі практичні поради, які мають допомогти здобувачам у виборі теми дослідження:

- консультування з провідними науковцями з метою виявлення маловивчених проблем та питань, які мають актуальне значення.
- перегляд каталогів, захищених кандидатських робіт;
- перегляд аналітичних оглядів досягнення науки у певній галузі знань.

Трапляються непоодинокі випадки, коли такі огляди завершуються переліком невирішених наукових проблем та перспектив подальшого розвитку даної галузі знань або експериментальною перевіркою однієї з гіпотез, висунутих, але не перевірених попередніми дослідженнями.

Формулювання теми. Звернути увагу на збалансування глибини та обсягу інформації, яку має нести назва, необхідно слідкувати, щоб назва курсової роботи охоплювала як предмет, так і об'єкт дослідження.

Надання науковому дослідженню назву – справа не з простих, адже тут ми маємо вирішувати два протилежні завдання: по-перше, назва має бути стислою (від 6 до 12 слів), щоб не було нашарувань різноманітних понять; по-друге, вона має якомога точніше і глибше окреслити проблему, що вивчається. Як відомо, між обсягом і глибиною поняття існує тісна взаємодія. Щоб більш наочно показати цю взаємодію, наведемо приклад.

Легко собі уявити дослідження на тему: «Психічні стани ВІЛ/СНІД інфікованих», але наведена назва дуже широка, вона не враховує вікових особливостей людини, а також не конкретизує психічні стани, що робить її розкриття в одному дослідженні нереальним.

Тепер подивимося, що відбувається, коли звужується тема:

«Особливості перебігу емоційних психічних станів у ВІЛ-інфікованих в юнацькому віці». Як видно, з наведеного прикладу – звуження теми веде до збільшення назви. Отже, головне завдання дослідника – максимально скоротити назву роботи, не зменшуючи обсяг тієї сигнальної інформації, яка вимагається від назви. Як показує статистичний аналіз, «адекватне інформаційне відображення роботи включає **6-12 слів (без прийменників)** назви». Як правило, назви складаються з однієї фрази *у вигляді називного речення*.

Однак бувають випадки, коли є потреба в уточненні за допомогою різноманітних розділових знаків (двокрапка, тире, дужки та ін.), наприклад: «Психологічні чинники розвитку девіантної поведінки підлітків (в умовах інтернату)». У даному випадку уточнююча частина назви, що здобувач узяв у дужки. Як бачимо, подана конструкція дозволила автору, не розширюючи назву, не втратити при цьому глибини та обсягу сигнальної інформації.

Дослідник має знати, що працюючи над назвою бажано не застосовувати в назві наукової роботи скорочення, навіть типу СНІД, ВІЛ та ін., хоча іноді заради скорочення доводиться йти на подібний крок. Існують певні вимоги до формулювання теми:

а) у назві теми потрібно відобразити проблему, галузь дослідження та обмеження;

б) у назві не можна застосовувати слова «проблема» (вона не ставиться, а вирішується), «роль» (це актуальність, яка розкривається у роботі), «за допомогою» (це скоріш за все методи, які відображені у роботі);

в) у назві бажано не використовувати сполучник «і» або коми, бо це підстава, що у назві є не одна, а дві проблеми.

Іншими словами, не рекомендується застосовувати слова, які ускладнюють термінологію і не несуть суттєвої інформації про проблему, яка досліджується.

Крім того, у назві слід уникати термінологічної тавтології, такої як «захисно-адаптаційні» механізми, тому що функцією адаптаційних процесів є захист людини. А це вказує, що один із зазначених термінів, якщо вони зустрічаються разом у назві, є зайвим. Адже, якщо вам пропонують тему дослідження: «Особливості захисно-адаптаційних механізмів особистості в юнацькому віці», потрібно використовувати один із названих термінів, що дозволить скоротити назву, не обмежуючи її глибини.

Орієнтована тематика курсових робіт для 3 курсу та 4 курсу спеціальності 053 «Психологія» представлена у додатку Г.

Тематика курсових робіт щорічно коригується з урахуванням набутого на кафедрах досвіду.

Науковий керівник курсової роботи контролює всі стадії підготовки і написання роботи, аж до її захисту. Відповідальність за якість отриманих наукових результатів, разом зі здобувачем несе і науковий керівник. Здобувач раз у місяць звітує перед керівником про виконання завдання.

Обов'язки наукового керівника курсової роботи:

- практична допомога здобувачу у виборі теми курсової роботи і розробці плану її виконання;
- надання допомоги у виборі методики проведення дослідження;
- консультування з підбору літератури і фактичного матеріалу;
- систематичний контроль ходу виконання курсової роботи відповідно до розробленого графіка;
- оцінка якості виконання курсової роботи відповідно до вимог, що пред'являються до неї;
- визначення кола питань та обсягу визначення й обробки матеріалу необхідного для написання кваліфікаційної роботи;
- консультування здобувачів з питань, які виникають при написанні роботи;
- контроль за виконанням написання кваліфікаційної роботи.

Науковими керівниками курсових робіт можуть бути науково-педагогічні працівники ДДПУ з науковим ступенем доктора чи кандидата наук, коло наукових та фахових інтересів яких відповідає тематиці курсової роботи.

IV. ВИЗНАЧЕННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ТЕМИ, ЇЇ НАУКОВОГО ТА ПРАКТИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ

Обґрунтування актуальності дослідження – це відповідь на питання, чому цю проблему потрібно саме зараз досліджувати. Це робиться шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв’язаннями проблеми (наукового завдання).

Обґрунтовуючи тему дослідження, важливо розрізнити її наукову і практичну актуальність. Наприклад, проблема може бути вже вирішена на рівні наукових досліджень, але отримані результати не впровадженні у практику. Іншими словами – ця проблема не є актуальною для науки, для її вирішення потрібно організувати практичне впровадження отриманих результатів, тобто ця проблема є актуальною лише з практичної точки зору.

Але зазвичай проблема потребує свого рішення як на рівні наукових досліджень, так і практики.

Наведемо декілька прикладів.

Актуальність теми «Особливості стратегій психологічної адаптації особистості до умов перехідного суспільства».

Проблема психологічної адаптації привертає дослідницький інтерес з кількох причин. По-перше, значне зростання кількості і різноманітності соціальних, економічних і політичних змін в Україні дозволяють апріорно позначити сучасну соціальну ситуацію як адаптогенну. По-друге, при вивченні літературних джерел з проблеми психологічної адаптації ми помітили деяку неузгодженість поширених в цій області понять, що ускладнює проведення досліджень та подальший розвиток теорії. По-третє, серед існуючих підходів до проблеми психологічної адаптації до умов перехідного суспільства ми не знайшли досліджених стратегій процесу адаптації. Ми вважаємо можливим виявити специфічні адаптаційні стратегії в умовах перехідного періоду в суспільстві, пояснити і описати нові психологічні феномени.

Актуальність теми «Особливості образу власного майбутнього в ранній юності».

Рання юність є надзвичайно важливим періодом у віковій періодизації розвитку особистості. Саме у цьому віці відбувається професійне самовизначення, а також життєве самовизначення особистості, передумовою здійснення якого є той образ майбутнього, який сформувався у юнаків та дівчат, його головні характеристики та риси.

Образ майбутнього відображає потенційні можливості особистості, і його сформованість дослідник розглядає як один з показників успішної

соціалізації в ранній юності (О.П. Белінська, А.С. Волович, Є.І. Головаха, О.М. Дубовська, І.А. Дьоміна, Л. Пулккінен та ін.).

Юнаки та дівчата, що входять у доросле життя, відчують на собі неоднозначний вплив зовнішньої ситуації: змінилися вимоги, які ставить суспільство перед молоддю. Сучасна соціально-економічна ситуація в суспільстві визначається дослідниками як несприятлива, «психогенно-напружена».

У зв'язку з цим актуальним, на наш погляд, є дослідження особливостей образу майбутнього в ранній юності, оскільки воно може виявити вплив змін, що відбуваються в соціумі, на процес соціалізації. Ґрунтуючись на вищенаведених положеннях, ми визначили проблему нашого дослідження як вивчення особливостей образу власного майбутнього в ранній юності.

Розкриваючи актуальність, не слід вдаватися до багатослів'я, або починати її характеристику здалеку. Для курсової роботи актуальність розкривається в межах пів сторінки друкованого тексту.

Основними аспектами актуальності психологічного дослідження частіше за все є наступні:

- потреба в нових фактах, які дозволяють розширити теорію і сферу її застосування;
- потреба в більш ефективних психодіагностичних і дослідницьких методиках, здатних забезпечити отримання нових даних.
- потреба в методиках, що мають більш широкі можливості і ефективність психологічного впливу, навчання, тренування, лікування, реабілітації і таке інше.

V. ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ТА ПРЕДМЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення.

Предмет дослідження зосереджується в межах об'єкту, це певна частина, окремі сторони, властивості або відношення об'єкта.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Предмет дослідження – є конкретніший за своїм змістом: у предметі дослідження фіксується властивість або відношення до об'єкта, яке потребує спеціального цілеспрямованого вивчення. Як бачимо, об'єкт має більш широкі межі, ніж предмет, тому в одному об'єкті може бути виокремлено низка предметів. Предмет включає лише ті елементи, зв'язки, відношення об'єкта, які мають вивчатися у даній науковій роботі. Власне кажучи, визначення предмета – це ні що інше, як встановлення меж пошуку.

Під час проведення дослідницької роботи існує декілька варіантів визначення об'єкта та предмета дослідження. Ми акцентуємо увагу на тому, який найчастіше використовуються в роботах: об'єкт і предмет співвідносяться як ціле і частина. За таких умов, предмет знаходиться у межах об'єкта, і саме предмет визначає тему дослідження.

Наведемо декілька прикладів.

Якщо темою курсової роботи є «Особливості словесно-логічного мислення дітей молодшого шкільного віку на уроках літератури», доцільно буде розглядати проблему мислення у контексті розвитку мислення молодшого шкільного періоду, а не у контексті життєвого шляху особистості. Отже, об'єктом та предметом дослідження даної теми можуть бути:

Об'єкт дослідження – процес розвитку словесно-логічного мислення в період молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – особливості словесно-логічного мислення дітей молодшого шкільного віку на уроках літератури.

Якщо темою курсової роботи є «Психологічні чинники адаптації студентів до навчання у вищій школі», об'єктом та предметом дослідження даної теми можуть бути:

Об'єктом дослідження – адаптація студентів до навчання у вищій школі.

Предметом дослідження – психологічні чинники адаптації студентів до навчання у вищій школі.

Якщо темою курсової роботи є «Структурні та динамічні

характеристики психологічного захисту особистості в підлітковому віці», об'єктом та предметом дослідження даної теми можуть бути:

Об'єктом дослідження – психологічний захист особистості підлітка.

Предметом дослідження – структурні та динамічні характеристики психологічного захисту особистості в підлітковому віці.

VI. ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ РОБОТИ. ФОРМУЛЮВАННЯ ГІПОТЕЗИ

Мета – це обґрунтоване уявлення про загальні кінцеві або проміжні результати пошуку, тому доцільно починати формулювання мети з висловів «визначити», «дослідити», «виявити», «встановити», «обґрунтувати», «довести», «перевірити», «розробити» тощо. Наприклад, *визначити структурно-динамічні характеристики психологічного захисту особистості в підлітковому віці.*

Мета розкриває те, що дослідник хоче визначити при проведенні досліджень: визначити залежності між чинниками; визначити зв'язки між явищами; розробити умови для усунення недоліків; розкрити можливості вдосконалення процесу; охарактеризувати обставини; простежити розвиток тощо.

Далі формулюється *гіпотеза дослідження*. Гіпотеза – це наукове припущення, що впливає з теорії, яке ще не підтверджено і не спростовано.

У методології науки розрізняють теоретичні гіпотези і гіпотези як емпіричні припущення, які підлягають експериментальній перевірці. Перші входять в структури теорій в якості основних частин. Нас цікавить другий тип гіпотез – припущення, висунуті для вирішення проблеми методом експериментального дослідження. Такі припущення називаються експериментальними гіпотезами, які обов'язково повинні ґрунтуватися на теорії. Теоретичні гіпотези конкретизуються в експериментальних гіпотезах. Експериментальна гіпотеза виражається в термінах уявних взаємозв'язків між змінними, виокремленими в конкретному науковому дослідженні із залученням певних досліджуваних. Експериментальна гіпотеза встановлює закономірність зв'язку між досліджуваними явищами і розглядається як конкретизована форма виявлення істинності теоретичної гіпотези.

Особливість будь-яких експериментальних гіпотез полягає в тому, що вони повинні бути операціоналізованими. Інакше кажучи, вони повинні бути сформульовані в термінах конкретної експериментальної процедури. Завжди можна провести експеримент щодо їх безпосередньої перевірки. За змістом гіпотези можна розділити на гіпотези про наявність: А) явища; Б) зв'язку між явищами; В) причинного зв'язку між явищами.

Перевірка гіпотез типу А – спроба встановити істину. Наприклад, існують або не існує феномени екстрасенсорного сприйняття, чи є феномен «зсуву до ризику» при груповому прийнятті рішення, скільки символів утримує чоловік одночасно в короткочасній пам'яті? Все це гіпотези про факти.

Гіпотези типу Б – про зв'язки між явищами. До таких припущень відноситься, наприклад, гіпотеза про взаємозв'язок між інтелектом дітей та їх батьків або ж гіпотеза про те, що екстраверти схильні до ризику, а інтроверти більш обережні. Ці гіпотези перевіряються в ході вимірювального дослідження, яке частіше називають кореляційним дослідженням. Їх результатом є встановлення лінійного або нелінійного зв'язку між процесами або виявлення відсутності такого.

Власне експериментальними гіпотезами зазвичай вважають лише гіпотези типу В – про причинно-наслідкові зв'язки. В експериментальну гіпотезу включаються незалежна змінна, залежна змінна, відношення між ними.

Для доказу будь-якої з закономірностей причинних зв'язків або будь-якого явища можна привести безліч пояснень. У ході організації експерименту кількість гіпотез обмежують до двох: основної і альтернативної, що і втілюється в процедурі статистичної інтерпретації даних. Отже, будь-яка експериментальна гіпотеза вимагає перекладу на мову статистики.

Отже, експериментальна гіпотеза служить для організації експеримента, а статистична – для організації процедури порівняння параметрів. Тобто статистична гіпотеза необхідна на етапі математичної інтерпретації даних емпіричних досліджень. Експериментальна гіпотеза – первинна, статистична – вторинна.

Процес висунення і спростування гіпотез можна вважати основним і найбільш творчим етапом діяльності дослідника. Встановлено, що кількість і якість гіпотез визначається креативністю (загальною творчою здатністю) дослідника – «генератора ідей».

Вимоги до гіпотези:

- адекватність і обґрунтованість – вона має пояснити як можна більше коло встановлених раніше фактів, і по можливості не суперечити встановленим раніше науковим положенням. Якщо такі протиріччя мають місце, то вони мають бути конкретними, детально проаналізованими та поясненими;

- конкретність – вона не повинна містити понять, які мають неконкретне, розмите формулювання;

- перевірюваність – вона обов'язково повинна мати механізми для перевірки: логічні, за допомогою експерименту, за допомогою підібраних методик, на основі практики. Тобто, коли є можливість у результаті отримати і зафіксувати факти, тоді гіпотезу можна вважати вірною.

Наведемо декілька прикладів.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що існує зв'язок між механізмами психологічного захисту та окремими властивостями та якостями особистості.

Для перевірки гіпотези слід вирішити наступні задачі:

- 1. Визначити за допомогою літературних джерел напрями, за якими вирішувалася проблема особистісної детермінації захисної поведінки особистості в ранньому юнацькому віці.*
- 2. Визначити репертуар механізмів психологічного захисту в осіб раннього юнацького віку.*
- 3. Виявити властивості особистості осіб раннього юнацького віку.*
- 4. Встановити найбільш стійкі зв'язки між механізмами психологічного захисту та властивостями особистості у осіб раннього юнацького віку.*

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що особливості мотиваційної сфери старшокласників пов'язані з рівнем їх навчальних досягнень. Розвиткові конструктивних тенденцій мотивації старшокласників сприяє активізація пізнавальної мотивації та мотивації досягнення.

Для перевірки гіпотези поставлено такі завдання:

- 1. Схарактеризувати стан розробки проблеми мотивації у сучасній науковій літературі.*
- 2. З'ясувати особливості навчальних мотивів у старшокласників з високим, достатнім, середнім та низьким рівнем навчальних досягнень протягом їх навчання у 9–11-му класах.*
- 3. Визначити конструктивні та деструктивні тенденції у розвитку мотивації старшокласників.*
- 4. Розробити методичні рекомендації активізації конструктивних тенденцій розвитку мотиваційної сфери старшокласників та визначити її ефективність.*

Одним із результатів наукової роботи є підтвердження чи не підтвердження гіпотези. Підтвердження гіпотези показує, що теоретичний аналіз проблеми зроблено вірно. Помилкові гіпотези також поглиблюють наші знання, показують складність проблеми й збуджують нас до пошуку кращих рішень. У науці негативний результат – це також результат.

Важливо підкреслити, що дослідження завжди виявляє деталі, які не були передбачені гіпотезою. Аналіз цих деталей є необхідною частиною дослідження.

В окремих курсових роботах гіпотеза може бути відсутня.

VII. ВИЗНАЧЕННЯ ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Досягнення поставленої мети є необхідним й обов'язковим кроком конкретизація загальної мети, за допомогою створення системи дослідницьких завдань.

Під *завданнями* ми розуміємо конкретну ситуацію, яка потребує свого перетворення для досягнення певної мети. Завдання завжди містить відоме (окреслення умов ситуації) і невідоме, те що шукають, потребують, розраховане на вдосконалення певних дій, прикладання зусиль для просування до мети, для вирішення поставленої проблеми.

Не слід захоплюватися кількістю завдань, які слід вирішити, дуже важливо виділити основні, причому потрібно ставити як прикладні, так і теоретичні завдання (розкриття сутності нових понять, розробка критеріїв і показників, оцінки ефективності, умов і шляхів, експериментальна перевірка, підготовка методичних рекомендацій тощо).

Кількість *завдань* для курсових робіт коливається *в межах від 3 до 4*, і залежать від мети та може включати в себе наступні елементи:

- вирішення певних теоретичних питань, які входять у загальну проблему;
- експериментальне вивчення певної проблеми;
- обґрунтування необхідної системи заходів для вирішення поставлених практичних завдань та визначення їх ефективності.

Завдання визначаються метою роботи і подаються у вигляді перерахунку з використанням дієслів неозначеної форми (вивчити..., описати..., встановити..., проаналізувати..., виявити..., тощо). У визначенні задач треба прагнути до того, щоб стали відомими як можна більше елементів явища, що вивчається.

Наведемо декілька прикладів.

Мета дослідження полягає у визначенні структурних та динамічних характеристик психологічного захисту та шляхів розвитку його адаптаційного потенціалу в підлітковому віці.

Відповідно до мети дослідження визначено такі задачі:

- *вивчити сучасний стан та основні напрями розробки проблеми психологічного захисту особистості;*
- *встановити структуру захисних механізмів особистості в молодшому, середньому та старшому підлітковому віці;*
- *виявити динамічні характеристики психологічного захисту особистості в підлітковому віці;*
- *дослідити взаємозв'язок захисних механізмів та їх співвіднесеність із*

властивостями особистості;

– *розробити методичні рекомендації розвитку адаптаційного потенціалу психологічного захисту особистості в підлітковому віці.*

Мета дослідження полягає в визначенні психологічного змісту (особистісний сенс, структура, особливості прояву) самоактуалізації майбутніх психологів та шляхів оптимізації цього процесу на етапі професійної підготовки.

Відповідно до мети дослідження визначено такі задачі:

– *вивчити сучасний стан та основні напрями розробки проблеми самоактуалізації особистості на етапі професійної підготовки;*

– *дослідити структуру властивостей самоактуалізованої особистості майбутніх психологів та вплив етапу професійної підготовки й форми фінансування на зміст та ієрархію структурних компонентів;*

– *розробити методичні рекомендації розвитку властивостей самоактуалізованої особистості майбутніх психологів в процесі професійної підготовки.*

Найчастіша помилка в формулюванні завдання дослідження в тому, що підміняється виклад дослідницьких задач описом плану майбутньої роботи. У цьому випадку задачі формулюються приблизно таким чином: проаналізувати літературу по темі; провести експеримент (обстеження); обробити емпіричні дані; проаналізувати отримані результати і зробити висновки. Це опис звичайної послідовності кроків наукового дослідження.

Перелік задач повинен допомагати зрозуміти характер роботи.

Методи дослідження курсовій роботі подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети. Щоб отримати достовірні результати, рекомендується використовувати різноманітні методи. При проведенні психолого-педагогічних досліджень частіше використовуються наступні методи:

– *теоретичні: індукція та дедукція, аналіз і синтез; порівняння, класифікація, абстрагування, конкретизація, систематизація; узагальнення, формалізація, моделювання: наочно-образні, знакові (символічні) та математичні (перфокарти, графіки) та інші моделі;*

– *емпіричні методи: спостереження; усне опитування: бесіда, інтерв'ю; письмове опитування: анкетування, тестування, рейтинг; експеримент, узагальнення незалежних характеристик, аналіз документів і продуктів діяльності.*

Остаточне редагування вступу має здійснюватись після написання курсової роботи.

VIII. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Опис вибірки досліджуваних

Всю сукупність потенційних досліджуваних, які можуть бути об'єктами даного психологічного дослідження, позначають як популяцію або генеральну сукупність. Безліч людей, що приймають участь у дослідженні, називають вибіркою. Склад експериментальної вибірки повинен моделювати, представляти (репрезентувати) генеральну сукупність, оскільки висновки, одержувані в експерименті, поширюються на всіх членів популяції, а не тільки на представників цієї вибірки. Вибір популяції залежить від цілей дослідження. Всі потенційні досліджувані можуть мати різні характеристики: стать, вік, соціальне становище, рівень освіти, стан здоров'я тощо. Крім того, вони володіють різними індивідуально-психологічними особливостями, наприклад різними рівнями інтелекту, нейротизма, агресивності.

Одна з вимог до вибірки – репрезентативність. Вибірка повинна якісно і кількісно представляти генеральну сукупність, основні типи потенційних досліджуваних, які існують в популяції.

Розрізняють чотири основних види конструювання експериментальних груп. При першому варіанті дослідження проводиться з двома різними групами: експериментальною та контрольною, які ставляться в різні умови. Це найбільш поширений спосіб.

Другий варіант передбачає дослідження однієї групи в експериментальних і в контрольних умовах. Він застосовується, коли, немає можливості сформувати контрольну групу. Цей план використовується лише в тих рідкісних випадках, коли ефектом послідовності можна знехтувати.

Третій варіант – конструювання груп методом «парного дизайну». Для кожного суб'єкта групи підбирається еквівалентний (або схожий) йому, і вони розподіляються за різними групами. Відповідно контрольна і експериментальна групи стають схожими за складом досліджуваних. Звичайно, в цьому випадку неможливо дотримати повну еквівалентність груп в обох умовах експерименту, але даний спосіб значно краще, ніж експеримент за участю однієї групи в різних умовах.

Четвертий план є змішаним: всі групи ставляться в різні умови. При цьому утворюється кілька груп. Спосіб застосовується в умовах факторного планування експерименту.

Нарешті, існує ще один спосіб моделювання вибірки – стратометричний. В експериментальну вибірку відбираються досліджувані з відповідними характеристиками так, щоб у ній були однаково представлені

особи з кожної страти. Найчастіше використовуються такі характеристики: стать, вік, політичні уподобання, освіта і рівень доходів.

Вважається, що найкраща зовнішня і внутрішня валідність досягається при стратегії підбору еквівалентних пар і стратометричній рандомізації: індивідуальні особливості досліджуваних за допомогою цих стратегій контролюються максимально. В інших же випадках немає ніяких гарантій еквівалентності досліджуваних, контрольованості індивідуальних відмінностей.

Отже, формування вибірки досліджуваних – експериментальної групи – має підпорядковуватися низці правил.

1. Змістовний критерій (критерій операціональної валідності). Підбір експериментальної групи повинен визначатися предметом і гіпотезою дослідження. Безглуздо перевіряти ступінь розвитку довільного запам'ятовування у однорічних і дворічних дітей.

2. Критерій еквівалентності досліджуваних (критерій внутрішньої валідності). Необхідно врахувати всі значимі характеристики об'єкта дослідження, відмінності у вираженості яких можуть суттєво вплинути на залежну змінну. Припустимо, необхідно перевірити вплив ситуативної тривожності дітей на швидкість оволодіння шкільними навичками. У цьому випадку склад експериментальної групи повинен бути підібраний так, щоб до неї входили діти з однаковим рівнем розвитку інтелекту.

3. Критерій репрезентативності (критерій зовнішньої валідності). Група осіб, що беруть участь в експерименті, повинна представляти всю частину популяції.

Залучення добровольців або примусова участь в експерименті порушує репрезентативність вибірки.

Величина експериментальної вибірки визначається видом статистичних заходів та обраною точністю (достовірністю) прийняття або відхилення експериментальної гіпотези. Залежно від цілей і можливостей вона може варіювати від одного досліджуваного до декількох тисяч чоловік. Кількість досліджуваних в окремій групі (експериментальній або контрольній) в більшості експериментальних досліджень варіює від 1 до 100. Рекомендується, щоб **чисельність порівнюваних груп була не менш 30-35 осіб** з статистичних міркувань, так як при такій кількості досліджуваних коефіцієнти кореляції $r \leq 0,35$ відповідають статистичній значущості, $p = 0,05$.

Віковий склад вибірки визначається метою дослідження. Вікові параметри вибірки мають велике значення. Обов'язково слід спиратися в роботі на загальноприйняті періодизації віку. Якщо в роботі вивчаються вікові відмінності, то вибір віку досліджуваних звичайно не може бути

випадковим. Коли відсутнє припущення про вікову групу треба добирати приблизно однакову кількість осіб. Якщо в завдання дослідження спеціально не входило вивчення вікової специфічності якого-небудь феномену, то найкраще, коли уся вибірка належить до одного вікового періоду. У всякому випадку не слід добирати без урахування вікової ознаки.

Наведемо приклади опису вибірки досліджуваних.

Вибірку склали здобувачі 1 курсу спеціальності 053 «Психологія» Донбаського державного педагогічного університету у віці від 17 до 19 років. Усього в дослідженні брали участь 30 здобувачів, з них 15 осіб жіночої та 15 осіб чоловічої статі.

Дослідження проводилось на базі ЗОШ №1 м. Слов'янська. У експерименті брали участь 30 старшокласників, серед яких 20 – дівчат та 10 – хлопців. Середній вік досліджуваних 15,5 років.

Доказова база в емпіричному дослідженні може бути отримана тільки на адекватній і репрезентативній вибірці. Тільки тоді можна отримати досить повну і точну картину психічного феномену, що вивчається.

2. Вибір методів дослідження

Вибір методів дослідження обумовлений перш за все особливостями об'єкту, предмету дослідження та його метою.

Наприклад, дослідження феномена полезалежності-полenezалежності може проводитися за допомогою різних конкретних методик: а) тесту «Приховані фігури»; б) методики «Хрест – рамка»; в) методики «Стрижень – похила кімната» і т.д. У першому випадку дослідник використовує в роботі олівець, бланк тесту Віткіна-Готшальтда і секундомір. У другому випадку краще проводити автоматизований експеримент за допомогою комп'ютера, пред'явлення стимульного матеріалу. Нарешті, третій варіант вимагає застосування спеціальної експериментальної камери.

При виборі методик слід враховувати можливості і обмеження кожної з батарей методик, насамперед, за точністю й надійністю фіксації вираження якостей, що досліджуються.

Безумовно, слід віддавати перевагу тим методикам, які достатньо повно описані в керівництві по їх застосуванню, а саме, повинна бути представлена достатньо розгорнута інтерпретація шкал, описана апробація методики, наведені рекомендації відносно форми та змісту заключення. Методика обов'язково повинна пройти повну психометричну перевірку. Доцільно користуватися тими вказівкам, які складені автором методики або психологами, які мають тривалий особистий досвід роботи з методикою.

Для вивчення будь-якого психічного явища та поглиблення його

розуміння необхідно, щоб в отриманих даних воно було представлено в якісних та кількісних характеристиках, у зіставленні актуального статусу та загальних тенденцій розвитку.

При складанні набору методик доцільно керуватися принципом додатковості. Дані якісного і кількісного характеру, суб'єктивні і об'єктивні показники повинні доповнювати один одного. Використання методик, що дозволяють отримати результати якісного характеру, і методик, які дозволяють отримати дані кількісного характеру, полегшує інтерпретацію. Нерідко складно, особливо на перших кроках аналізувати та інтерпретувати результати, що отримані за допомогою проєктивних методик, що надають інформацію якісного характеру. Значно легше почати наукову роботу з накопичення емпіричного матеріалу, який має кількісні показники. Часто найбільш цікавими і обґрунтованими сприймаються дослідження, в яких використані і відомі, досить поширені, і нові, оригінальні, методики.

Наведемо приклад опису методичного інструментарію дослідження мотиваційних чинників емоційного самоконтролю старшокласників.

Особливості вияву самоконтролю в життєдіяльності старшокласників ми вимірювали за допомогою опитувальника Г.С.Нікіфорова, В.К.Васильєва, С.Ф. Фірсова. Він дозволив нам визначити рівні прояву самоконтролю в емоційній сфері, у процесі здійснення діяльності та поведінці старшокласників [...]. Далі повинно бути представлена достатньо розгорнута інтерпретація шкал методики, описані рекомендації відносно форми та змісту висновку.

З метою вивчення мотиваційних чинників, що детермінують емоційний самоконтроль ми використали методику визначення компонентів мотиваційної структури особистості В.К.Гербачевського [...] та методику діагностики домінуючої мотивації – прагнення до успіху або уникнення невдачі – А.Мехрабіана [...]. Далі повинно бути представлено достатньо розгорнута інтерпретація шкал методики, описані рекомендації відносно форми та змісту висновку.

3. Опис результатів дослідження

Головна вимога до наукового тексту – послідовність і логічність викладу. Автор повинен по можливості не завантажувати текст надлишковою інформацією, але може використовувати метафори, приклади і «ліричні відступи» для того, щоб привернути увагу до особливо значущої для розуміння суті ланці міркувань. Науковий текст, на відміну від літературного тексту або повсякденної мови, дуже клішований – в ньому переважають стійкі структури і обороти. У цьому він схожий з бюрократичною мовою

ділових паперів. Роль цих штампів надзвичайно важлива – увага читача зосереджується на значущій інформації: судженнях, умовиводах, доказах, цифрах, формулах. «Наукоподібні» штампи насправді відіграють важливу роль «рамок», стандартної установки для нового наукового змісту.

У психології використовується декілька основних форм подання наукової інформації. Для первинного представлення даних використовуються графічні форми: діаграми, гістограми та полігони розподілу, а також різні графіки.

Первинним способом представлення даних є зображення розподілу. Для відображення розподілу значень через вимірювану змінну на вибірці використовують гістограми. Гістограма – це «столбчата» діаграма частотного розподілу ознаки на вибірці. При побудові гістограм на осі абсцис відкладають значення вимірюваної величини, а на осі ординат – частоти або відносні частоти зустрічаємості даного діапазону величини у вибірці. Якщо на гістограмі відображені відносні частоти, то площа всіх стовпчиків дорівнює 1.

Існує ряд простих рекомендацій з побудови графіків:

1. Графік і текст повинні взаємно доповнювати один одного.
2. Графік повинен бути зрозумілий «сам по собі» і включати всі необхідні позначення.
3. На одному графіку не дозволяється зображати більше чотирьох кривих.
4. Лінії на графіку повинні відображати значимість параметра, найважливіші необхідно позначати цифрами.
5. Написи на осях слід розташовувати внизу і зліва.
6. Точки на різних лініях прийнято позначати колом, квадратами і трикутниками.

Видом графіків є діагностичні профілі, які характеризують середню вираженість вимірюваних показників у групі або певного індивіда.

Найбільш важливий спосіб представлення результатів наукової роботи – числові значення величини: 1) показники центральної тенденції (середнє, мода, медіана); 2) абсолютні та відносні частоти; 3) показники розкиду (стандартне відхилення, дисперсія, процентильний розкид); 4) значення критеріїв, використаних при порівнянні результатів різних груп; 5) коефіцієнти лінійного і нелінійного зв'язку змінних і т.д. Стандартний вид таблиць для представлення первинних результатів: по рядках – досліджувані, за стовпцями – значення вимірюваних параметрів. Результати математичної статистичної обробки також зводяться в таблиці.

Підсумком обробки даних «точного» вимірювання є аналітичний опис

отриманих залежностей між незалежними та залежними змінними. Якщо донедавна в психології для опису результатів використовувалися переважно елементарні функції, то сьогодні дослідники працюють практично з усім апаратом сучасної математики.

4. Написання висновків

Завершенням курсової роботи є висновки. Головна їх мета проаналізувати проведену теоретичну та дослідницьку роботу. Висновки подаються у тезисному вигляді. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленій меті, завданням курсової роботи. Приблизний обсяг висновків – **1-1,5 сторінки матеріалу**.

У висновках викладають найбільш важливі наукові та практичні результати, одержані в роботі, які повинні містити формулювання розв'язання наукової проблеми, її значення для науки і практики. Далі формулюють рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів.

Кількість **висновків** може бути різною, але краще сприймається кількість, яка **дорівнює 4-5**. Рекомендується, щоб обсяг висновків становив не більше 5% обсягу основної частини курсової роботи. Висновки можуть бути оформлені як виклад основних результатів дослідження, що пронумерований арабськими цифрами. Посилання на інших авторів, їхнє цитування, а також наведення загальновідомих істин у висновках не допускаються.

У першому пункті висновків коротко оцінюють стан питання. *Далі висновки повинні містити оцінку відповідності результатів поставленим завданням дослідження*, оцінку просування в вирішенні проблеми. Рішення кожної з перерахованих у вступі задач повинно бути певним чином відображено у висновках.

У курсовій роботі необхідно прагнути дотримуватися прийнятої термінології, позначень, умовних скорочень і символів. Не рекомендується вживати слова і вирази-штампи, вести виклад від першої особи: «Я спостерігав», «Я вважаю», «На мою думку», «Ми отримуємо». Слід пам'ятати, що висновки – це не перелік того, що зроблено, не організаційні підсумки, а твердження, що виражають у короткій формі змістові підсумки дослідження, у тезовій формі відображають те нове, що отримане автором особисто. Найчастіша помилка в тому, що у висновки включаються загальноприйняті в психологічній науці положення, які вже не потребують доказів. Ще однією поширеною помилкою є невиправдано широкі формулювання у висновках. Висновки повинні бути конкретними. Це не зменшить їх значущість, а зробить їх більш точними.

ІХ. СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Структура курсової роботи містить:

1. Титульний аркуш.
2. Зміст.
3. Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за необхідністю).
4. Вступ – це фактичне оформлення понятійного апарату наукового дослідження.
5. Основна частина (*складається з 2 розділів*, традиційно перший розділ – результати теоретичного пошуку; другий – результати експериментального дослідження).
6. Висновки.
7. Список використаних джерел.
8. Додатки (за необхідністю), у т.ч. ксерокопії опублікованих матеріалів за результатами дослідження.

1. Титульний аркуш

Першою сторінкою наукової роботи є титульний аркуш, який оформлюється згідно з визначеними вимогами.

У верхній частині титульного аркуша курсової роботи розташовується найменування Міністерства освіти і науки України та назва вищого навчального закладу, де виконується робота. Нижче надається інформація про факультет та випускову кафедру. Наступним – у середній частині аркуша розташовується назва наукового дослідження. Під темою, ближче до правого краю, надається інформація про рівень даної роботи, вказується прізвище, ім'я, по батькові автора та науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника. Остання інформація титульного аркуша – місто і рік написання курсової роботи. Приклад композиції титульного аркушу подано у додатку Д.

2. Зміст курсової роботи

Після титульного аркуша, подається зміст курсової роботи. У змісті подається найменування всіх розділів, підрозділів та пунктів наукової роботи, проти яких встановлюється їх початкові сторінки. Наведені у змісті найменування мають точно відтворювати заголовки у тексті. Редакція чи *послідовність заголовків у тексті, яка не відповідає змісту, неприпустима.*

Саме у змісті зафіксована структура наукового дослідження і через це є можливість простежити ті цілі, які ставить здобувач у своєму дослідженні. У курсових роботах зміст *складається із двох розділів.*

Приклад змісту курсової роботи подається у додатку Е.

Особливо слід звернути увагу на оформлення змісту, зокрема йдеться про необхідність розташування заголовків один під одним.

Нумерація розділів/підрозділів подається за індексаційною системою, тобто з цифровими номерами, які містять номер як усього розділу, так і розділу, які йому підпорядковані.

У змісті найменування структурних частин (**ВСТУП; РОЗДІЛ; ВИСНОВКИ; СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ; ДОДАТКИ**) друкуються великими літерами і виділяються жирним шрифтом.

Зміст розкриває всю структуру наукової роботи і містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовок), зокрема: вступу, розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел та ін.

Нумерація сторінок наукового дослідження має бути наскрізною, включаючи основну частину наукової роботи, тобто, починаючи після титульного аркушу з цифри «2».

3. Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за потреби).

Якщо у курсовій роботі вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, позначення та ін., то їх перелік має бути поданий у вигляді окремого списку, який розміщується перед вступом. Означений перелік треба друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять, наприклад, скорочення, праворуч – їх детальну розшифровку.

4. Вступ до курсової роботи

Вступ у науковій роботі – це одна з ключових частин дослідження, оскільки у ній розкривається не лише стан проблеми, що досліджується, але й завдання, які ставить дослідник, очікувані результати та ін. Це та частина наукової роботи, до якої науковець постійно повертається – з неї починається оформлення апарату наукового дослідження.

У вступі до курсової роботи необхідна наступна послідовність:

- обґрунтовується **актуальність** обраної теми;
- визначаються **об'єкт** і **предмет** дослідження;
- визначається **мета** дослідження;
- визначається **гіпотеза** дослідження;
- визначається зміст поставлених **завдань**;
- зазначається обраний метод (або **методи**) дослідження.

Актуальність теми

Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми (наукової задачі) обґрунтовують актуальність і доцільність роботи для розвитку психологічної науки.

Продовжуючи абзац слід написати, чому, на думку автора, вибрана тема є актуальною. Після цього перераховуються ті теоретичні напрямки та експериментальні висновки, які зроблені вченими психологічної науки. У кінці аналізу окреслюється той аспект проблеми, що недостатньо вивчений і зумовив вибір вибраної теми.

Для курсової роботи актуальність розкривається в межах 0,5 сторінки друкованого тексту.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення.

Предмет дослідження зосереджується в межах об'єкту.

Після слів об'єкт, предмет, мета, кожне з яких пишеться з абзацу жирним шрифтом, ставиться знак тире і в одному – двох реченнях розкривається зміст.

Мета роботи і завдання. ***Мета*** – це обґрунтоване уявлення про загальні кінцеві або проміжні результати пошуку. Конкретизація загальної мети відбувається завдяки створенню системи дослідницьких завдань.

У вступі окреслюються положення, що виносяться на захист, тобто формулюється ***гіпотеза дослідження***.

Завдання завжди містять відоме (окреслення умов ситуації) і невідоме, те що шукають, потребують та розраховані на вдосконалення певних дій, прикладання зусиль для просування до мети, для вирішення поставленої проблеми. Кількість завдань для курсової робіт коливається в межах від ***3 до 4, і залежать від мети.*** Перелік задач повинен допомагати зрозуміти характер роботи.

Наприкінці вступу обов'язковою у курсовій роботі мають бути проаналізовані ***методи дослідження***, використані для досягнення поставленої мети. При цьому аналіз методів та підходів дається не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно відображає, що саме досліджувалося тим чи іншим методом, що, у свою чергу, дає змогу переконатися в логічності та доцільності їх застосування.

5. Основна частина

Основний зміст наукової роботи подається у розділах, які складають основу наукового дослідження. З метою дотримання чіткої структурної побудови та логіки викладу матеріалу, в науковій роботі передбачені розділи, підрозділи, пункти та підпункти. Така градація дає змогу науковцеві

зосередити увагу на основних моментах наукового дослідження. **Кожен розділ повинен починатися з нової сторінки, а завершуватися висновками, в яких у стислому вигляді подаються отримані наукові та практичні результати.**

Основна частина роботи складається з двох розділів, кожен з яких поділяється на підрозділи (параграфи). Зміст розділів основної частини повинен точно відповідати темі курсової роботи і цілком її розкривати. Назви розділів та параграфів формулюються стисло та чітко.

Перший (теоретичний) розділ, зазвичай, присвячується дослідженню історичних витоків виникнення проблеми, причин її існування, досвіду вирішення в Україні та за кордоном. Головним засобом для цього є вивчення вітчизняних та закордонних наукових робіт, періодичних видань, законодавчих та нормативних актів, джерел іншої інформації, аналіз яких має бути не стільки фактографічним, як критичним. У розділі викладаються основні теоретичні й методичні положення теми, проблемні питання, дискусійні та невирішені аспекти теми, визначається власне відношення автора до них. Цей розділ курсової роботи містить виклад результатів аналітичної роботи автора щодо понятійно-термінологічної бази дослідження, аналіз зовнішніх та внутрішніх чинників функціонування об'єкту. Важливим аспектом даного розділу курсової роботи має стати розкриття сутності та структури основного поняття роботи, аналіз передового досвіду з проблеми.

Всі розділи курсової роботи мають бути структурованими, тобто поділеними на два-три підрозділи (параграфи). **У першому підрозділі (параграфі) здобувач має аналізувати проблему, так би мовити, ближче до об'єкта дослідження, а в другому – до предмета.** Це має бути відображено в назвах підрозділів. У кінці питання повинні бути узагальнення, де коротко викладаються висновки про те, до чого прийшли у результаті аналізу. Ці узагальнення не слід спеціально виділяти, можна обмежитися лише певним висловом: *Отже, в результаті проведеного аналізу виявилось...*

При згадуванні в тексті роботи прізвищ (учених-дослідників, практиків) ініціали, як правило, ставляться перед прізвищем (*Т.С.Яценко, а не Яценко Т.С., як це прийнято в списку використаних джерел*).

Другий (практичний) розділ, зазвичай, присвячується емпіричному дослідженню. У другому розділі надаються опис умов і процедури дослідження, характеристика вибірки досліджуваних (кількість, склад за статтю, вікові параметри, інші соціально-демографічні характеристики). Крім того, описується методичний інструментарій, підбираються методики для

діагностування. Також розкривається сутність дослідження, надаються результати кількісного та якісного аналізу. У кінці питання повинні бути узагальнення, де коротко викладаються висновки про те, до чого прийшли у результаті емпіричного дослідження.

6. Загальні висновки

У загальних висновках викладають найбільш важливі наукові та практичні результати, одержані в роботі, які повинні містити формулювання розв'язання наукової проблеми, її значення для науки і практики. Кількість висновків може бути різною, але краще сприймається кількість, яка дорівнює 4-5. Рекомендується, щоб обсяг висновків становив не більше 5% обсягу основної частини курсової роботи.

Висновки можуть бути оформлені як пронумерований арабськими цифрами виклад результатів дослідження, описаних у розділах основної частини роботи.

7. Список використаних джерел та літератури

Список містить перелік усіх наукових праць та опублікованих і неопублікованих джерел, на які є посилання у курсовій роботі. Цей список – істотна частина роботи. Він відображає самостійну роботу здобувача з першоджерелами. До списку включаються наукові публікації різного рівня, архівні джерела, що використовувалися автором для обґрунтування позицій своєї роботи.

Кожна включена у такий список наукова праця чи джерело має згадуватися у рукописі роботи. Не варто вносити до бібліографічного списку роботи, на які немає посилань у тексті роботи і які фактично не були використані. Посилання на літературу подаються відповідно до встановлених стандартів.

Правила оформлення використаних джерел та літератури подано у додатку Ж.

8. Додатки

До додатків за необхідності включаються такі допоміжні матеріали:

- проміжні математичні доведення, формули та розрахунки;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- протоколи й акти дослідження, впровадження;
- допоміжні ілюстрації.

Загальний обсяг курсової роботи має становити **25-30 сторінок** друкованого тексту.

Х. ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Загальні вимоги. Текст друкується на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм), через 1,5 міжрядкові інтервали, шрифтом текстового редактора Word Times New Roman, 14 кеглем.

Текст курсової роботи друкується з дотриманням таких відступів від краю сторінки: ліве поле –30 мм; праве – 10 мм; верхнє, нижнє –20 мм.

Курсова робота, як правило, складається з:

вступу – приблизно 1,5-2 ст.;

двох основних розділів – приблизно 25 ст.;

висновків – приблизно 1-2 ст.;

списку використаних джерел – 20-25 джерел з обов'язковим посиланням на них у тексті;

додатків.

Обсяг курсової роботи не повинен перевищувати 30 сторінок з урахуванням додатків та переліку використаних джерел.

Важливим є дотримання співвідношення теоретичної і практичної частин курсової роботи – 50% на 50%. Робота в цілому повинна бути підпорядкована розкриттю вибраної теми, зокрема, актуальності проблеми, мети і завдань.

Написання курсових робіт, які є тематичним продовженням робіт, створених у попередні роки, дозволяється лише за умови наявності в них не більше 25% наукового матеріалу з попередньої роботи.

Курсова робота **3 курсу** обсягом **25 сторінок** обов'язково повинна містити власне емпіричне дослідження автора з використанням мінімум **двох методик**, списку використаних джерел – **15-20 джерел** з обов'язковим посиланням на них у тексті. За умови вивчення психологічних показників цілої групи експериментальна частина має спиратися на матеріали отримані за вибіркою **25-30 досліджуваних**. Особлива увага надається якісній презентації роботи. Схеми, таблиці, графіки можуть бути виконані на комп'ютері. На захист курсової роботи здобувач має пред'явити протоколи емпіричного дослідження (бланки опитувальників, заповнені досліджуваними записи їх відповідей у структурованій бесіді тощо.).

Курсова робота **4 курсу** обсягом **не менше 30 сторінок**, як правило, містить ширшу емпіричну частину або відрізняється більшою, порівнянно з роботою третього курсу глибиною теоретичного опрацювання проблеми. До списку літератури необхідно включити **20-25 наукових джерел**, серед них мінімум **одне іноземною мовою**. Мінімальна кількість використаних в експерименті діагностичних **методик** – 2-3 шт. Досліджуваних, за умови

вивчення показників групи, має бути **25-30 осіб**. Обов'язковим є **використання методів статистичної обробки емпіричних даних**. На захист курсової роботи здобувач, як і на третьому курсі має пред'явити протоколи емпіричного дослідження (бланки опитувальників, заповнені досліджуваними записи їх відповідей у структурованій бесіді тощо).

Під час оформлення курсової роботи необхідно дотримуватися рівномірної щільності, контрастності та чіткості зображення впродовж усього документу. Прізвища, назви установ, організацій у курсовій роботі наводяться мовою оригіналу. Скорочення слів і словосполучень виконуються відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи.

Заголовки структурних частин курсової роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкуються великими літерами та розміщують посередині тексту. Заголовки підрозділів – маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапка в кінці заголовку не ставиться. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкуються маленькими літерами (крім першої великої). У кінці надрукованого таким чином заголовка крапка не ставиться. Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом має дорівнювати два 1,5 міжрядкові інтервали. Абзацний відступ має бути однаковим упродовж усього тексту та дорівнювати п'яти знакам. Кожна структурна частина курсової роботи починається з нової сторінки.

Нумерація. Сторінки нумеруються арабськими цифрами з дотриманням наскрізної нумерації впродовж усього тексту. Номер сторінки вказується у **правому верхньому куті** без крапки в кінці.

Титульний аркуш включається до загальної нумерації сторінок курсової роботи, номер сторінки на титульному аркуші не ставиться.

Розділи, параграфи курсової роботи нумеруються арабськими цифрами. Розділи повинні мати порядкову нумерацію в межах викладу змісту курсової роботи та позначатися цифрами без крапки, номер ставиться після слова «РОЗДІЛ». Заголовок розділу друкується з нового рядка. Параграфи повинні мати порядкову нумерацію в межах кожного розділу. Номер параграфу складається з номера розділу і порядкового номера параграфу, відокремленого крапкою. У кінці номера параграфу ставиться крапка, наприклад: «1.1.» (перший підрозділ першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок параграфу.

Пункти нумеруються у межах кожного параграфу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, параграфу, пункту, між якими ставляться крапки. У кінці номера ставиться крапка, наприклад: «2.3.2.».

потім у тому ж рядку подається заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка. Підпункти нумеруються у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

Такі структурні частини курсової роботи, як: зміст, вступ, висновки, список використаних джерел, не мають порядкових номерів. При цьому всі сторінки, на яких розміщені вказані структурні частини курсової роботи, нумеруються звичайним чином. (Не нумеруються лише їх заголовки, тобто не можна друкувати: «1. ВСТУП»).

Ілюстрації. Ілюстрації (малюнки, схеми, графіки, діаграми тощо) розміщуються безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше. На всі ілюстрації мають бути зроблені посилання. Якщо ілюстрація створена не автором курсової роботи, необхідно дотримуватися вимог чинного законодавства про авторські права.

Креслення, малюнки, схеми, графіки, діаграми повинні відповідати вимогам стандартів «Єдиної системи конструкторської документації» та «Єдиної системи програмної документації».

Номер ілюстрації, її назва та пояснювальні підписи розміщуються послідовно під ілюстрацією. Ілюстрації позначаються словом «Рис.» і нумеруються послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації складається з номеру розділу та порядкового номеру ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 2.1. (перший рисунок другого розділу).

Таблиці. Цифровий матеріал, як правило, подається у вигляді таблиць. Таблицю розташовують безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці повинні бути посилання в тексті курсової роботи. Нумерація таблиць здійснюється в межах розділу. Номер таблиці складається з номеру розділу та порядкового номеру таблиці, наприклад: «Таблиця 2.1».

Таблиця повинна мати назву, котра розміщується над нею та друкується симетрично до тексту. Назва та слово «Таблиця» починається з великої літери. Приклад побудови таблиці:

Таблиця (номер)

Назва таблиці	
Головна назва таблиці	
Рядки	
Боковик (заголовки рядків)	Графи (колонки)

Заголовки граф
Підзаголовки граф

Якщо рядки або графи таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю поділяють на частини, розміщуючи одну частину під іншою або переносячи частину таблиці на наступну сторінку, при чому її заголовки (вертикальні та горизонтальні) повторюються у кожній частині таблиці.

Заголовки граф таблиці починаються з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення із заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуться з великої літери. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставляться.

Формули та рівняння. Формули та рівняння розташовуються безпосередньо після тексту, у якому вони згадуються, посередині рядка. Вище та нижче кожної формули має бути залишено не менше одного вільного рядка.

Цитування та посилання на використані літературні джерела. У процесі написання наукової роботи згідно з вимогами наукової етики здобувач повинен обов'язково посилатися на авторів і джерела, з яких запозичує матеріали або окремі результати. Посилання бажано робити на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли праці, у яких міститься необхідний матеріал, не перевидавалися (твори відомих педагогів, психологів та ін.).

На підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або з метою критичного аналізу точки зору чи твору інших авторів наводяться цитати. Науковий етикет потребує точного відтворення цитованого тексту, бо найменше скорочення наведеного уривку може спотворити зміст, закладений автором. Використовувати цитати в тексті роботи доцільно тоді, коли є потреба порівняти погляди різних авторів з приводу одного й того ж питання. Текст, який цитується, береться в лапки та супроводжується посиланням на джерела. Посилання робляться і тоді, коли думка автора переказується.

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається та закінчується лапками та наводиться в тій граматичній формі, у якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту та позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед текстом або за ним стояв

розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) у разі непрямого цитування (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами) слід бути точним при переданні змісту, коректним в оцінках результатів і давати відповідні посилання на джерело;

д) якщо необхідно виявити ставлення автора наукової праці до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

е) коли автор курсової роботи, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора, а весь текст застереження вміщується у круглих дужках.

Якщо використовуються матеріали з монографій, збірників статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні варто точно вказувати номери сторінок з джерела, на яке дається посилання в курсовій роботі.

Посилання в тексті курсової роботи зазначаються у квадратних дужках порядковим номером цього джерела за бібліографічним списком (списком використаної літератури) і відповідною сторінкою.

Наприклад: «Учений розробив методику прогнозування потреби у висококваліфікованих фахівцях [9, с.66]». Цей запис означає, що науковець посилається на роботу, яка значиться у списку літератури під номером 9, а матеріал взято зі сторінки 66 цього джерела. Або: «За останні три роки число учнів у малокомплектних школах збільшилося у два рази [37, с.56-60]». Цей запис свідчить, що статистичні дані про чисельність учнів розміщені у джерелі під номером 37 на сторінках з 56-ї по 60-у.

Наприклад. Поняття «когнітивна складність» за Дж.Бієрі означає «...здатність конструювати соціальну поведінку на основі численних параметрів» [3, с. 106].

Дослідження, проведені під керівництвом В.О.Моляко, показали, що творчо обдаровані люди схильні переносити стратегії творчості на розв'язання життєвих задач [10].

Переказ думок декількох авторів оформлюється зазначенням у квадратних дужках номерів їхніх праць у бібліографічному списку через крапку з комою. Наприклад, запис [4; 5; 7; 9] означає посилання на джерела під номерами 4,5,7,9 у списку літератури.

Дефіс та тире. При друкуванні тексту необхідно чітко диференціювати тире та дефіс. Дефіс – це коротка риска (-), що вживається як знак переносу частин слова з одного рядка на інший або як з'єднувальна

риска між словами, наприклад: «навчально-виховний процес». Тире (–) ставиться перед «це», перед узагальнюючим словом, що стоїть після однорідних членів речення, тощо, наприклад: «методи навчання – це ...», «О.Сухомлинський – педагог-практик, педагог-новатор».

Список використаних джерел. Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог міжнародних і державного стандартів з обов'язковим наведенням назв праць. Зокрема, потрібну інформацію можна одержати з таких стандартів: ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання».

Додатки. Додатки оформлюються як продовження курсової роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини (книги) у порядку появи та посилань у тексті.

Якщо додатки подаються на наступних сторінках курсової роботи, кожен з них починається з нової сторінки, їм даються заголовки, що друкуються вгорі малими літерами з першої великої симетрично до тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток__» і велика літера, що позначає додаток за алфавітним порядком, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. При оформленні додатків окремою частиною (книгою) на титульному аркуші під назвою курсової роботи друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ».

Якщо у курсовій роботі як додаток використовується документ, що має самостійне значення й оформлюється згідно з вимогами до документів даного виду, його копія вміщується в курсовій роботі без змін. Перед копією вміщується аркуш, на якому посередині друкується слово «Додаток__» і його назва, праворуч у верхньому куті проставляється порядковий номер сторінки. Сторінки копії документа нумеруються, продовжуючи наскрізну нумерацію.

XI. ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Завершену курсову роботу здобувач в електронному варіанті подає науковому керівникові на перевірку не менш як *за сім робочих днів до початку екзаменаційної сесії*.

Відповідно до закону України «Про освіту» (ст. 42) академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів наукових (творчих) досягнень.

Наукова робота здобувача вищої освіти має виконуватися із застосуванням загальних засад та правил наукової етики та академічної доброчесності. При її виконанні здобувач зобов'язаний:

- з повагою ставитися до авторських прав інших осіб, дослідження яких використовується при виконанні курсової роботи;
- коректно застосовувати інформацію з інших джерел через належне цитування;
- надавати достовірну інформації про результати власної наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Відповідно до ч. 6 ст. 69 ЗУ «Про вищу освіту» заклади вищої освіти здійснюють заходи із запобігання академічному плагіату – оприлюдненню (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворенню опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання.

З цією метою відповідно до Положення про академічну доброчесність педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів у Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет» перевірки на наявність ознак збігів / ідентичності / схожості в обов'язковому порядку підлягають курсові роботи здобувачів ДДПУ на етапі допуску до захисту.

Перевірці на плагіат підлягає основна частина наукової роботи здобувача (без списку використаних джерел та додатків). Перевірку забезпечує кафедра психології.

Зокрема, використовується програма StrikePlagiarism яка є інструментом для перевірки оригінальності документів. Її метою є визначення точної пропорції можливих подібностей перевіреного тексту у порівнянні зі змістом баз даних і Інтернету.

На підставі результатів перевірки Системою курсові роботи на унікальність видається довідка (протокол аналізу звіту подібності науковим

керівником. Відеоінструкція звіту подібності:
<https://youtu.be/2RZlrIOVCiE>
<https://youtu.be/2RZlrIOVCiE>).

Науковий керівник самостійно завантажує курсову роботу здобувачів за такою схемою: завантаження роботи – отримання звіту – робота зі звітом. Відповідальні – наукові керівники.

У випадку встановлення факту наявності ознак збігів /ідентичності/схожості у курсовій роботі:

- менше 25% – здобувач допускається до захисту;
- від 25% до 50% – кваліфікаційна робота може бути доопрацьована автором у тижневий термін;
- більше 50% – здобувач не допускається до захисту і за порушення академічної доброчесності підлягає відрахуванню з ДДПУ з правом поновлення на атестацію в наступному навчальному році для повторного захисту курсової роботи без зміни наукового керівника.

Розподіл документів у Системі здійснюється таким чином: один документ на одну курсову роботу. Отримання додаткового документу для другої перевірки відбувається за узгодженням з адміністратором Системи.

У випадку рекомендації до захисту курсової роботи з низьким індексом унікальності науковий керівник у своєму відгуку повинен обґрунтувати таку рекомендацію за підписом завідувача кафедри. Усі курсові роботи обов'язково перевіряються Системою StrikePlagiarism на плагіат та розміщуються в університетському репозитарії.

Надрукований рукопис курсової роботи подається науковому керівнику. Науковий керівник курсової роботи несе персональну відповідальність за допуск до захисту курсових робіт, що відповідають викладеним вимогам та відсутність академічного плагіату, що засвідчує власним підписом на титульному аркуші курсової роботи.

ХІІ. ПІДГОТОВКА ПРЕЗЕНТАЦІЇ ДО ЗАХИСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Основна мета презентації – це забезпечення стислого та наочного подання основних результатів курсової роботи. При підготовці презентації здобувачи повинні вирішити два важливих завдання:

1. Створити короткий анований конспект свого виступу.
2. Викласти основні положення та результати проведеного дослідження.

Презентацію до курсової роботи рекомендується виконувати за допомогою програмного забезпечення MSPOWERPOINT. Структура презентації:

- 1-й слайд – тема курсової роботи, прізвище доповідача та керівника, рік захисту;
- 2-й слайд – актуальність теми курсової роботи;
- 3-й слайд – об'єкт, предмет дослідження;
- 4-й слайд – головна мета та завдання курсової роботи;
- 5-й слайд – методи дослідження.

На наступних слайдах відображається опис даних, отриманих у дослідженні, їх обґрунтування, у тому числі з використанням комп'ютерних програм. На останніх одному-двох слайдах подаються загальні висновки курсової роботи.

Кількість окремих слайдів презентації залежить від особливостей доповіді здобувача. При розробці презентації рекомендується дотримуватися таких вимог:

- тривалість доповіді – 7-10 хв.;
- максимальна кількість слайдів – 15 шт.;
- використовуються ключові слова і фрази, а не речення;
- на одному слайді – одне ключове поняття;
- текстовий матеріал подається у схемах та організаційних діаграмах, числовий – у таблицях або діаграмах (графік – демонстрація змін у часі, секторна діаграма – демонстрація відношення частини до цілого, гістограма – демонстрація порівнянь);
- матеріал підкріплений графічними зображеннями та відео-фрагментами;
- дотримана логіка викладу та грамотність;
- доповідь здобувача доповнюється інформацією на слайді, а не дублює її;

- ефекти анімації не заважають сприйняттю, а акцентують увагу на потрібних моментах доповіді;
- текст легко читається (мінімальний розмір шрифту – 20 – напівжирний);
- фон, колір тексту та діаграм пасують і відповідають правилу 3 основних кольорів та їх відтінків;
- шаблон оформлення – однаковий для всіх слайдів презентації;
- дотримується контраст між текстом, фоном і графікою.

ХІІІ. ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Для захисту курсових робіт щорічно створюється комісія, до складу якої входять викладачі кафедр. Дата захисту призначається на засіданні кафедри та створюється комісія з викладачів кафедри. Науковий керівник при певних обставинах може призначити індивідуальний захист курсової роботи здобувачеві, якщо, наприклад, сумнівається в тому, що робота була ним написана самостійно.

Захист курсових робіт відбувається публічно і передбачає доповідь студента, яка структурно вибудовується послідовно від актуальності теми дослідження до висновків і пропозицій. Захист повинен носити характер дискусії й проходити в обставинах високої вимогливості, принциповості та дотримання наукової етики.

Процедура захисту проводиться у такій послідовності:

- повідомлення даних здобувача (прізвище, ім'я, по батькові);
- оголошення теми роботи, інформації про внаукового керівника курсової роботи;
- презентація здобувачем основних результатів дослідження;
- дискусія (відповіді автора курсової роботи на запитання).

Під час повідомлення основних результатів дослідження (5-7 хв.) здобувач може за допомогою технічних засобів або наочно демонструвати схеми, таблиці, ілюстрації, матеріали з яких виносяться на захист. Вказані матеріали обов'язково узгоджуються з науковим керівником.

Під час доповіді здобувач повинен: стисло обґрунтувати вибір теми, її актуальність, мету і завдання дослідження; чітко сформулювати основні висновки та рекомендації; показати ґрунтовні знання першоджерел та наукової літератури з обраної проблеми, всебічне володіння матеріалом дослідження; продемонструвати здатність самостійно аналізувати й узагальнювати результати дослідження; головну увагу приділити власним дослідженням і розробкам.

Здобувач зобов'язаний відповісти на запитання присутніх на захисті. У дискусії мають право брати участь усі присутні на захисті. Наприкінці автору, за його бажанням, може бути надано заключне слово.

Результати захисту оголошуються публічно того ж дня.

У разі виявлення комісією недостатнього рівня виконання курсової роботи або відсутності здобувача на захисті з поважної причини комісія може рекомендувати *доопрацювати роботу та подати на повторний захист. При встановленні плагіату повторний захист роботи не дозволяється.*

При **оцінюванні курсової роботи** науковий керівник бере до уваги такі чинники: змістовність курсової роботи в цілому (її творчий характер, вміння автора аналізувати теоретичний матеріал, аргументованість його позиції та висновків, наявність власних досліджень, обґрунтованість сформульованих практичних рекомендацій); самостійність у розробці проблеми; якість формулювання мети та завдань дослідження, складання плану роботи, використання сучасних наукових методів та прийомів, обробка, аналіз та синтез отриманих даних; правильність оформлення курсової роботи (структурна і логічна побудова, коректність використання літературних та інформаційних джерел, стиль викладу, грамотність, дотримання вимог щодо оформлення списку використаної літератури, ілюстративний матеріал); рівень виступу здобувача (побудова доповіді, чіткість у формулюванні актуальності, мети і завдань роботи, вміння зробити правильні висновки, культура мовлення, відповіді на питання).

Результати захисту курсових робіт оцінюються відповідно до затвердженої в ДДПУ системи оцінювання рівня знань здобувачів, що передбачає співвідношення за 100-бальною шкалою, національною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Шкала оцінювання: національна та накопичувальна 100-бальна

За 100-бальною шкалою	За національною шкалою
90 – 100 балів	відмінно
89 – 75 балів	добре
60 – 74 балів	задовільно
26 – 59 балів	незадовільно
0 – 25 балів	неприйнятно

Для визначення критеріїв оцінювання потрібно зважати на такі загальні положення:

Оцінки **«відмінно»** (90-100 б.) заслуговує здобувач вищої освіти, який продемонстрував всебічні, систематичні дослідницькі аналітичні навички, уміння без похибок виконувати завдання, сформульовані керівником, опанував основну й додаткову літературу, рекомендовану планом написання курсової роботи, виявив творчі здібності в усвідомленні, засвоєнні й застосуванні дослідницьких аналітичних навичок;

оцінки **«добре»** (75-89 балів) заслуговує здобувач вищої освіти, який продемонстрував ретельні дослідницькі аналітичні навички, успішно виконав передбачені планом написання курсової роботи завдання, засвоїв основну літературу, рекомендовану для написання розвідки, продемонстрував

систему засвоєних знань з дисципліни та здатність до їх самостійного поповнення й оновлення під час подальшої професійної діяльності;

оцінки **«задовільно»** (60-74 бали) заслуговує здобувач вищої освіти, який продемонстрував дослідницькі аналітичні навички в обсязі, потрібному для подальшого навчання та майбутньої роботи за спеціальністю, впорався з виконанням завдань, передбачених планом написання курсової роботи, але припустився помилок, хоча має потрібні знання для їх усунення під керівництвом викладача;

оцінка **«незадовільно»** (26-59 балів) виставляється здобувачу вищої освіти, який має прогалини в знаннях основного матеріалу, припустився принципових помилок у виконанні завдань, передбачених планом написання курсової роботи, або плагіат фрагментів роботи становить від 25% до 50% , такий здобувач не може продовжувати навчання (можливе доопрацювання роботи);

оцінка **«неприйнятно»** (0-25 балів) виставляється здобувачу вищої освіти, який надав для перевірки курсову роботу, що не відповідає чинним вимогам, які висувуються до робіт такого рівня, плагіат становить вище 50% – з відхиленням роботи. У разі отримання оцінки «неприйнятно» здобувач має право на написання курсової роботи за новою темою.

Комісія може рекомендувати найбільш вагомі результати курсових робіт до публікації у збірниках наукових праць, вісниках, журналах, інших наукових виданнях. Кращі роботи кафедра може рекомендувати на конкурси студентських робіт. Захищені курсові роботи здаються на кафедру і, зберігаються протягом 3 років.

XIV. ТИПОВІ ПОМИЛКИ ПРИ НАПИСАННІ ТА ОФОРМЛЕННІ КУРСОВОЇ РОБОТИ

1. Зміст не відповідає плану курсової роботи або не розкриває тему повністю чи в її основній частині.

2. Сформульовані розділи (підрозділи) не відображають реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта.

3. Мета не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не відображає специфіки об'єкта і предмета дослідження.

4. Автор не виявив самостійності, робота являє собою компіляцію або плагіат.

5. Не зроблено глибокого і всебічного аналізу нової спеціальної літератури (останні 5-10 років) з теми дослідження.

6. Аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи має форму анотованого списку і не відображає рівня досліджуваності проблеми.

7. Не розкрито зміст та організацію особистого експериментального дослідження (його суть, тривалість, місце проведення, кількість обстежуваних, їхні характеристики), поверхово висвітлено стан практики.

8. Кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають поставленим завданням.

9. У роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичені матеріали.

10. Бібліографічний опис джерел у списку використаної літератури наведено без додержання вимог стандарту.

11. Ілюстративний матеріал (таблиці, діаграми, схеми) запозичені не з першоджерел, а з підручника, навчального посібника.

12. Обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, вона виконана неохайно, з помилками.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СПИСОК ОСНОВНИХ ВИДІВ ВИДАНЬ НА ДОПОМОГУ СИСТЕМАТИЗОВАНОМУ ПОШУКУ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

I. Опубліковані документи:

1. Нормативно-правові акти та методичні документи (Закони України; Укази Президента України, рішення Верховної Ради, постанови Кабінету Міністрів України, накази та розпорядження міністерств, державних комітетів, інших центральних органів виконавчої влади; нормативно-правові акти, інструктивні та методичні видання органів державної влади та місцевого самоврядування; національні/державні/стандарти).

2. Монографії (наукові, інженерно-виробничі тощо).

3. Статті (із збірника наукових /чи інших/ статей; журнальні; газетні).

4. Матеріали конференцій.

5. Автореферати дисертацій.

6. Методичні рекомендації, поради, консультації.

7. Довідкові видання (довідники, енциклопедії, словники, преїскуранти тощо).

8. Навчальні видання (підручники, навчальні посібники, конспекти лекцій тощо).

9. Інформаційні видання (бібліографічні; реферативні; аналітично-оглядові; добірки матеріалів /дайджести, тематичні/).

10. Рекламні видання.

II. Неопубліковані джерела:

1. Дисертації (кандидатські та докторські).

2. Звіти про науково-дослідні роботи.

3. Депоновані рукописи.

4. Управлінська та інша документація (зберігається в документаційному фонді установи, в службі діловодства, інших підрозділах).

5. Архівні документи (зберігаються в державних архівах).

III. Електронні джерела:

1. Документальні, фактографічні та бібліографічні бази та банки даних, а також інформаційні масиви Інтернет, інших світових електронних інформаційних мереж.

2. Інформаційні портали, веб-сайти.

Цей поділ є умовним, оскільки окремі електронні джерела за своїми ознаками можна віднести до опублікованих чи неопублікованих тощо.

**ПЕРЕЛІК ТА КООРДИНАТИ ПРОВІДНИХ БІБЛІОТЕК
УКРАЇНИ**

1. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.
03039 Київ
Тел.: (380 44) 265-81-04
Факс: (380 44) 264-33-98
E-mail: library@nbuv.org.ua
<http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Національна парламентська бібліотека України.
01001 Київ
Тел.: (380 44) 228-85-12
Факс: (380 44) 228-42-16
E-mail: nplu@nplu.kiev.ua
<http://www.nplu.kiev.ua/>
3. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені
В.О.Сухомлинського.
04060 Київ
Тел.: (380 44) 467-22-14
<http://www.library.edu-ua.net/>
4. Державна науково-технічна бібліотека України.
252171, Київ
Тел.: (380 44) 529-43-92
E-mail: gntb@n-t.org
<http://www.gntb.n-t.org/>
5. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного
університету імені Тараса Шевченка.
01601 Київ
Тел.: (380 44) 235-70-98
E-mail: info@libcc.univ.kiev.ua
<http://lib-gw.univ.kiev.ua/>
6. Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека.
Дніпро
Факс: (380 562) 42-31-19
E-mail: libdnep@library.dp.ua
<http://www.libr.dp.ua/>
7. Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека
Запоріжжя

Тел.: (380 612) 62-45-91

Факс (380 612) 62-42-01

E-mail: root@big.zp.ua

8. Одеська обласна універсальна наукова бібліотека

Одеса

Тел.: (380 482) 22-50-69

9. Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека ім.

І.П.Котляревського

Полтава

Тел.: (380 5322) 7-05-74

E-mail: admin@library.poltava.ua

10. Публічна бібліотека ім. Лесі Українки (Київ)

04050 Київ

Тел.: (380 44) 216-50-93

Факс: (380 44) 216-50-93

E-mail: root@lucl.freenet.kiev.ua

<http://lucl.lucl.kiev.ua/>

11. Харківська обласна універсальна наукова бібліотека

Харків

Тел.: (380 572) 12-64-35

Факс: (380 572) 12-64-35, 12-70-51

E-mail: root@libr.kharkov.ua

<http://www.library.kharkov.ua/>

12. Науково-технічна бібліотека Харківського центру науково-технічної та економічної інформації

Харків

Тел.: (380 572) 20-13-89, (380 572) 20-13-04

13. Наукова бібліотека Одеського національного університету ім.

І.І.Мечникова

Одеса

Тел.: (380 482) 20-67-53, (380 482) 26-04-01

E-mail: libonu@ukr.net

<http://libonu.od.ua/>

14. Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна

61077 Харків

Тел.: (380 572) 45-74-20, (380 572) 45-73-49

E-mail: cnb@univer.kharkov.ua

<http://www-library.univer.kharkov.ua/>

15. Наукова бібліотека Дніпропетровського державного університету
Дніпро

Тел.: (380 562) 46-92-13

16. Бібліотека Київського педагогічного університету ім.

М.П.Драгоманова

Київ

Тел.: (380 44) 221-99-39

17. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-

Могилянська академія»

04070 Київ

Тел.: (380 44) 416-60-55

Факс: (380 44) 417-84-61

E-mail: library@ukma.kiev.ua

<http://www.library.ukma.kiev.ua/>

18. Бібліотека Харківського державного педагогічного університету ім.

Г.С. Сковороди

Харків

Тел.: (380 572) 47-05-10

19. Одеська державна наукова бібліотека

65026 Одеса

Тел.: (380 482) 23-02-52

E-mail: ognb@ognb.odessa.ua

<http://www.ognb.odessa.ua/>

<http://www.libr.dp.ua/>

ДОДАТОК В

**ПОВНОТЕКСТОВІ БАЗИ ДАНИХ НА ДОПОМОГУ
СИСТЕМАТИЗОВАНОМУ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ**

<http://www.rubricon.com/> – інформаційно-енциклопедична база даних «РУБРИКОН»

<http://biblio.uran.ua/> – Інтернет-портал мережі УРАН доступу до електронних наукових публікацій

<http://search.ebscohost.com/> – бази даних EBSCO

<http://www.gumer.info/> – Библиотека Гумер – електронная библиотека текстов гуманитарных наук для студентов и преподавателей

<http://www.doaj.org/> – Directory of Open Access Journals

<http://eprints.rclis.org/> – E-prints in Library and Information Science

<http://www.openarchives.org/> – Open Archives Initiative

<http://www.rarelib.undp.org.ua/ukr/index.php3> – Old Printed Books. Digital repository of european rarities

<http://www.springer.com/> – Springer – колекція журналів

<http://www.zentralblatt-math.org/zmath/en/> – Springer ODB – база даних Zentralblatt MATH – ZMATH Online Database

<http://journals.cambridge.org/> – Cambridge University Press – колекція журналів STM + HSS

<http://www.book-ua.org/> – Бібліотека електронних підручників 20 тис. Книг

<http://lib.misto.kiev.ua/> – Київська міська бібліотека

<http://www.nbuv.gov.ua/portal/> – Загально академічний портал наукової періодики

Бази даних наукових періодичних видань

Blackwell – Колекція електронних наукових журналів. БД вміщує понад 750 назв журналів по бізнесу, комп'ютерним наукам, інженерії, сільському господарству, медицині, мистецтву і т.п.

Доступ до колекції STM (Наука, Техніка, Медицина) – біля 330 журналів. База здебільшого англomовна.

Electronic Journals Library – Брама до електронних журналів в Інтернет.

Доступ до повних текстів статей з 11068 назв безкоштовних електронних журналів. Проект створений Університетською Бібліотекою Регенсбургу у співпраці з Університетською Бібліотекою Технічного Університету в Мюнхені, і пропонує загалом 29879 назв журналів, серед яких 3116 оригінальні (online-only) журнали.

Directory of Open Access Journals – Довідник журналів відкритого доступу, створений бібліотеками університету м. Лунд і підтримується Інформаційною Програмою Інституту Відкритого Суспільства.

БД вміщує 2114 назв наукових та академічних журналів з усіх галузей знань та різними мовами. Станом на 30 січня 2006 р. – 2009 назв журналів. Приблизно 501 з постатейним пошуком (82602 статей).

Open J-Gate – Портал електронних журналів – понад 3000 назв журналів, 50 % – рецензовані академічні журнали.

HighWire Press – Доступ до репозитарію HighWire Press – підрозділу бібліотеки

Стенфордського університету. 957 журналів, 1,375,613 повнотекстових рецензованих статей у вільному Інтернет доступі.

ДОДАТОК Г

ОРІЄНТОВАНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

для 3 курсу

1. Психологічні особливості сприймання простору дошкільниками.
2. Психологічні особливості відтворювальної уяви дошкільників.
3. Психологічні умови розвитку активної уяви дошкільників.
4. Особливості розвитку вольових якостей дошкільників.
5. Психологічні особливості засвоєння дітьми іноземної мови.
6. Психологічні особливості самооцінки та рівня домагань у молодшому шкільному віці.
7. Психологічні особливості пам'яті та її розвиток у школярів.
8. Психологічні особливості пізнавальної сфери молодших школярів.
9. Психологічні особливості обдарованої особистості в молодшому шкільному віці.
10. Психологічні особливості розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.
11. Особливості взаємодії підлітків під час позашкільної діяльності.
12. Індивідуально-типологічні особливості стресостійкості особистості студента.

для 4 курсу

1. Страхі та їх корекція у дошкільному віці.
2. Агресія та її корекція в молодшому шкільному віці.
3. Особливості афіліативних потреб як передумова виникнення неврозів у підлітковому віці.
4. Психологічні детермінанти формування схильності до комп'ютерної залежності в підлітковому віці.
5. Особливості прояву вольових якостей юнаків з різними рівнями мотивації досягнення успіху.
6. Психологічні особливості прояву почуття ревнощів в юнацькому віці.
7. Індивідуально-психологічні особливості як передумова виникнення соціальних фобій в юнацькому віці.
8. Динаміка перебігу негативних емоційних станів молоді в умовах невизначеності.
9. Особливості соціальної адаптації студентів до умов навчання у вузі.
10. Психологічні особливості созалежної поведінки в міжособистісних відносинах у дівчат студентського віку.
11. Психологічні особливості професійної деформації працівників органів внутрішніх справ.
12. Я-концепція як складова професійної самосвідомості майбутніх психологів.

ДОДАТОК Д**ПРИКЛАД КОМПОЗИЦІЇ ТИТУЛЬНОГО АРКУШУ**

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Факультет гуманітарної та економічної освіти
Кафедра психології

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Курсова робота здобувача
першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
3/4 курсу
денної/заочної форми навчання
спеціальності 053 «Психологія»
Васильченко Ганни Петрівни

Науковий керівник:
канд психол. наук, доцент
Петренко Л.І.

ПРИКЛАД ЗМІСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ**ЗМІСТ**

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ПРОБЛЕМИ ПОЧУТТЯ РЕВНОЩІВ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ	5
1.1. Аналіз поняття ревнощів у психологічній літературі	5
1.2. Психологічна характеристика юнацького віку.....	9
1.3. Внутрішньоособистісний конфлікт, як особистісна детермінанта виникнення почуття ревнощів в юнацькому віці.....	12
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЧУТТЯ РЕВНОЩІВ	
В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ	17
2.1. Методи та завдання експериментального дослідження.....	17
2.2. Аналіз результатів дослідження ревнощів в юнацькому віці.....	19
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29
ДОДАТКИ	

ДОДАТОК Ж

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА
ЛІТЕРАТУРИ

Зразки оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел у курсовій роботі з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015

<p>Книги: Один автор</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917-1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с. 3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919-1993 рр.) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с. 4. Вагіна О. М. Політична етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 102 с. 5. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн : курс лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 145 с. 6. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с. 7. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с. 8. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
<p>Два автори</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с. 3. Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с. 4. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с. 5. Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с. 6. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.

Три автори	<p>1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с.</p> <p>2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с.</p> <p>3. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с.</p> <p>4. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с.</p>
Чотири і більше авторів	<p>1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К.І.Беліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с.</p> <p>2. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С.В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с.</p> <p>3. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с.</p> <p>4. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с.</p> <p>5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.</p>
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	<p>1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с.</p> <p>2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с.</p> <p>3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В.М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І.І.Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.</p>
	<p>1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А.В.Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с.</p> <p>2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В.І.Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с.</p> <p>3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.</p>

<p>Без автора</p>	<p>4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с.</p> <p>5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ : ЦУЛ, 2017. 176 с.</p> <p>6. Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с.</p> <p>7. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с.</p> <p>8. Адміністративно-правова освіта у персоналіях : довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2015. 352 с.</p> <p>9. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с.</p> <p>10. Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с.</p> <p>11. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.</p>
<p>Багатотомні видання</p>	<p>1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с.</p> <p>2. Лодий П. Д. Сочинения : в 2 т. / ред. изд.: Н.Г.Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. А.В.Синицына. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2015. Т. 1. 306 с.</p> <p>3. Новицкий О. М. Сочинения : в 4 т. / ред. изд.: Н.Г.Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. Н.Г.Мозговая. Киев ; Мелитополь: НПУ им. М.Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2017. Т. 1. 382 с.</p> <p>4. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с.</p> <p>5. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : в 6 т.</p>

	Харьков : Право, 2007. Т. 4 : Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.
Автореферати дисертацій	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с. 2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с. 3. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
Дисертації	<ol style="list-style-type: none"> 1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с. 2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с. 3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.
Законодавчі та нормативні документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 3. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 48-49. Ст. 536. 4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017). 5. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. Офіційний вісник України. 2017. № 4. С. 530–543. 6. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України

	<p>від 21.02.2017 р. № 43/2017. Урядовий кур'єр. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10.</p> <p>7. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. Офіційний вісник України. 2017. № 20. С. 136–141.</p> <p>8. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. Баланс-бюджет. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.</p>
Архівні документи	<p>1. Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. ЦДАГО України (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.</p> <p>2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.</p> <p>3. Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</p>
Патенти	<p>1. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p> <p>2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p>
Препринти	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p> <p>2. Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ2006-4).</p>
	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p>

Стандарти	<p>2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p> <p>3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15с. (Інформація та документація).</p>
Каталоги	<p>1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с.</p> <p>2. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.</p> <p>3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін. ; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.</p>
Бібліографічні покажчики	<p>1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с.</p> <p>2. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10).</p> <p>3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування).</p> <p>4. Лисодєд О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992-2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків : Одісей, 2003. 128 с.</p> <p>5. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики ; вип. 3).</p>
	<p>1. Баймуратов М. А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров /</p>

<p>ЧАСТИНА ВИДАННЯ: КНИГИ</p>	<p>М.А. Баймуратов. Михайло Баймуратов: право як буття вченого : зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М.О.Баймуратова / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. К., 2009. С. 477–493.</p> <p>2. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. Тридцять лет с экологическим правом : избранные труды. Харьков, 2013. С. 205–212.</p> <p>3. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197.</p> <p>4. Алексеев В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.</p>
<p>ЧАСТИНА ВИДАННЯ: МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЙ (ТЕЗИ, ДОПОВІДІ)</p>	<p>1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.</p> <p>2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С.134–137.</p> <p>3. Кононенко Н. Методология толерантности в системе общественных отношений. Формирование толерантного сознания в обществе : материалы VII междунар. антитеррорист. форума (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Киев, 2011. С. 145–150.</p> <p>4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53.</p> <p>5. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.</p>

<p>ЧАСТИНА ВИДАННЯ: ДОВІДКОВОГО ВИДАННЯ</p>	<p>1. Кучеренко І. М. Право державної власності. Великий енциклопедичний юридичний словник / ред. Ю.С.Шемшученко. Київ, 2007. С. 673.</p> <p>2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. Адміністративне право України : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломoeць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С.54–55.</p> <p>3. Сірий М. І. Судова влада. Юридична енциклопедія. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.</p>
<p>ЧАСТИНА ВИДАННЯ: ПРОДОВЖУВАН ОГО ВИДАННЯ</p>	<p>1. Коломoeць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.</p> <p>2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонки за допомогою матриць типу Гріна. Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159.</p> <p>3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218.</p> <p>4. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. Проблеми законності. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.</p>
<p>ЧАСТИНА ВИДАННЯ: ПЕРІОДИЧНОГО ВИДАННЯ (ЖУРНАЛУ, ГАЗЕТИ)</p>	<p>1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. Часопис Київського університету права. 2007. № 4. С. 88–92.</p> <p>2. Коломoeць Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. Право України. 2017. № 5. С. 71–79.</p> <p>3. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. Урядовий кур'єр. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.</p> <p>4. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. Юридичний вісник України. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15.</p> <p>5. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: ab initio modeling and comparison with experiment. Semiconductor Physics Quantum</p>

	Electronics & Optoelectronics. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.
Електронні ресурси	<p>1. Влада очима історії : фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsej.org.ua/5_2017/32.pdf.</p> <p>3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. – URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. Наука та інновації. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006.</p>